

УДК 343.791

Владислав Геннадійович ШИБУТ,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ОПЕРАТИВНИХ КОМБІНАЦІЙ ЩОДО ЗАХОПЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ СТАНОВЛЯТЬ СУСПІЛЬНУ НЕБЕЗПЕКУ

Аналіз оперативної обстановки більшості областей України характеризується низкою негативних явищ, серед яких одне з важливих місць займає стійка тенденція зростання злочинності. Якісне й своєчасне розкриття злочинів та успішна реалізація операцій щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку в оперативно-розшуковій, слідчій та судовій діяльності обов'язково передбачає їх організацію і планування [1].

Планування оперативних комбінацій щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку мають свої особливості, які відносяться до дій по підготовці до захоплення, формування складу групи захоплення, вибору тактичних прийомів, сил та засобів, які планується задіяти. Під час захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку, останні можуть застосувати зброю, вибухові пристрої та інші засоби опору не тільки з метою втекти з місця злочину, але й для знищення слідів злочину, речових доказів, небажаних свідків, заручників а іноді й поранених співучасників.

При виникненні конкретної ситуації щодо затримання підозрюваного слід конкретизувати ролі слідчого та оперуповноваженого карного розшуку, що можливо лише при відмежуванні фізичного затримання (схоплення) та процесуального затримання (момент фіксації в протоколі фактично проведених дій). В силу специфіки діяльності практичних працівників виробляються різні професійні навички, а також досвід роботи, що безпосередньо впливає на якість та результат виконаних дій [2].

Так, на думку А. М. Ангеленюка, необхідно надавати можливість проводити схоплення спеціально підготовленим для цього працівникам, які фізично можуть виконувати вказані дії. Саме тому можна погодитись з позицією вчених, які вважають, що можливість безпосередньо схопити підозрювану особу варто надавати працівникам оперативних підрозділів.

Будь-який оперативний співробітник Національної поліції зобов'язаний оволодіти первинним набором прийомів самооборони, які однозначно допоможуть у оперативно-службовій діяльності [3].

Слідчий безпосередньої участі у захопленні не приймає та може керувати затриманням: планувати його та фіксувати результати.

Підготовка до захоплення особи, яка становить суспільну небезпеку, може здійснюватись в обмежені строки або, навпаки, при наявності достатнього часу. Однак, у будь-якому випадку, для захоплення вказаної категорії осіб, потрібно виконати ряд підготовчих дій. Основні рекомендації, що стосуються планування їх захоплення, можуть бути наступними.

Особливу увагу потрібно приділити отриманню відомостей про озброєння підозрюваного (-них), ступеня його (їх) небезпеки, характер наявної зброї (боєприпасів) та навичок володіння нею, фізичних та морально-вольових якостей цих осіб.

До підготовчих заходів також належать: вивчення місця, де буде проводитися захоплення, з'ясування наявності природних або штучних укриттів, їх фізичних властивостей; формування групи захоплення, групи прикриття, резервної групи, їх інструктаж та технічне забезпечення; складання плану захоплення. За чисельністю група захоплення створюється з розрахунку трое співробітників оперативного підрозділу на одну суспільно-небезпечну особу (злочинця). Під час операції щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку застосовуються прийоми, що маскують сам факт її проведення і приналежність до оперативних підрозділів посадових осіб, а також сприяючих їм інших фізичних осіб [1].

Перевага в силах над особою, яка становить суспільну небезпеку – відомий також як прийом маскування сил на ділянці з найскладнішою обстановкою, або як «принцип Епамінонда». Враховуючи, що ініціатива належить керівнику і учасникам операції щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку, можливість для забезпечення переваги в силах є завжди. Дії ж при меншині в силах, навіть з використанням чинника раптовості, при проведенні оперативного захоплення повинні бути в більшості випадків визнані грубою помилкою, оскільки ведуть, як правило, до важких наслідків [1].

Група прикриття чисельністю від двох до шести осіб створюється для блокування місця проведення заходів і надання допомоги групі захоплення. Дії по захопленню озброєних осіб залежать від обстановки. Місце і час затримання вибирають з таким розрахунком, щоб створити найбільш сприятливі умови для дій і виключити при цьому втрати серед сторонніх осіб. Затримання озброєних злочинців може відбуватися в купе потягу, в каюті судна, коридорі, тамбурі, автотранспорті тощо. Найбільш сприятливим для затримання часом є нічний [4].

Якщо озброєні суспільно небезпечні особи знаходяться в автотранспортному засобі, то дії по їх захопленню починаються з зупинки цього транспортного засобу. З метою не допустити втечі затримуваних осіб і запобігання проникнення звичайного транспорту та гро-

мадян в зону затримання застосовуються засоби примусової зупинки транспорту. При зупинці транспортного засобу злочинцям пропонується кинути зброю, вийти з транспортного засобу і здатися (лягти на землю обличчям до землі, поклавши руки за голову). Після виконання цих вимог до затримуваних осіб застосовуються кайданки та інші засоби обмеження рухомості, проводиться особистий обшук та вилучається зброя, боеприпаси, колючі та ріжучі предмети, здійснюється огляд місця події і транспортного засобу [5].

Якщо затримувані особи чинять збройний опір, група захоплення пригнічує їх точним прицілним вогнем. Після припинення вогневого опору здійснюється захоплення з застосуванням фізичної сили та спеціальних засобів. При безпосередньому контакті з особами, що захоплюються членів групи захоплення повинні прикривати інші оперативні співробітники, готові відкрити прицільний або відволікаючий вогонь.

Після зупинки транспортного засобу проводиться захоплення злочинців. У деяких особливо складних ситуаціях групою захоплення можуть бути використані водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби [5].

Запропоновані рекомендації щодо затримання озброєних злочинців спрямовані на недопущення або на подолання збройного опору, а також покликані звести до мінімуму або ж повністю усунути можливі втрати з боку співробітників правоохоронних органів і забезпечити ефективне захоплення осіб, що становлять суспільну небезпеку. Все вище перелічене необхідно враховувати при плануванні оперативних комбінацій щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку.

Список бібліографічних посилань

1. Плішань О. А. Принципи планування та проведення оперативно-розшукових операцій щодо захоплення осіб, які становлять суспільну небезпеку // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12 груд. 2015 р.) / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 262–268.

2. Ангеленюк А. М. Правова природа схоплення особи за підозрою у вчиненні злочину та його регламентація у законодавстві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 336–344.

3. Шибут В. Г. Особливості впровадження програми Поліцейської системи самозахисту та контролю (поліцейський хортинг) в оперативно-службову діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 листоп. 2016 р.) / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 392–395.

4. Тактична операція «затримання озброєного злочинця» // Stydme.com.ua : навч. матеріали для студентів. URL: https://studme.com.ua/180412047483/pravo/takticheskaya_operatsiya_zaderzhanie_vooruzhennogo_prestupnika.htm (дата звернення: 22.10.2017).

5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 22.10.2017).

Одержано 26.10.2017

УДК 351.745.7

Ірина Ігорівна ШИНКАРЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, МІСЦЕМ ТА РІЧЧЮ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Запроваджена у 21 главі чинного КПК України ст. 269 «Спостереження за особою, річчю або місцем», дозволяє для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження [1]. Ефективність використання означеної норми під час кримінального провадження залежить від низки чинників і в першу чергу від стану правового регулювання проведення спостереження

Введення означеної норми є логічною закономірністю побудови Європейської моделі кримінального процесу та розвідувальної (оперативно-розшукової) діяльності. Ще у 2007 р. відділом стратегічних питань поліційної діяльності Управління Генерального Секретаря Організації з Безпеки та Співробітництва у Європі (ОБСЄ) підготовлено Довідкове керівництво з кримінального судочинства, у якому визначено перелік спеціальних слідчих методів та прийомів, що останні складаються з: спеціальних операцій включаючи впровадження, спостереження з елементами прослуховування та стеження, використання інформаторів, контрольованих поставок. Основною умовою використання ССМП є їх адекватність та відповідність загрозам та умовам забезпечення прав і свобод людини [3].